

Takács László (1968) klasszika-filológus, a PPKE BTK Klasszika-filológia Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense. Kutatási területe Nero korának irodalma és az ókori latin kommentárirodalom.

Legutóbbi írása az *Ókorban*:
Seneca: halál és színjáték (2013/2).

Augustus 2000

Takács László

A csak másfél évtizede elkezdődött 21. század gazdag eseménysorozatot kínál azoknak, akik kíváncsian és érdeklődéssel fordulnak az ókori Róma történelme felé: a bimillennium jegyében egymás után következnek majd a Kr. u. I. század nagy eseményeire emlékező évfordulók, ami egyben azt is magával hozza, hogy kétezer év távlatából szemlélhetjük vagy élhetjük újra a Római Birodalom nagy századának történetét. Ebben a sorban ugyan nem a 2014-es esztendő volt az első, de jelentősége tagadhatatlan. Két évezreddel ezelőtt hunyt el Róma első princeps, Caius Octavianus, a későbbi Augustus, akiben minden adottság megvolt ahhoz, hogy igazi történelmi személyiség legyen. Kr. u. 14. augusztus 19-én bekövetkezett halálának 2000. évfordulója világszerte arra készítette az ókor kutatóit, hogy életét és az általa fémjelzett korszakot különös figyelemmel vegyék újra szemügyre. Ennek köszönhetően egymás követték (és követik még most is) a konferenciák, tudományos tanácskozások, tematikus kiállítások, tudományos és népszerűsítő kiadványok.

Mindez nem véletlen. (Ahogyan az sem, hogy halálának évfordulója ugyan alkalmat adhatott volna az örökébe lépő Tiberius felé fordulásra is, ez – legjobb tudomásom szerint – mégsem következett be.) Augustus ugyanis hosszú uralma alatt, ha nem tudta is minden tekintetben a maga képére formálni a birodalmat, olyan új irányt szabott Rómának, amellyel nemcsak az *Imperium Romanum*, hanem az annak romjaiból kibontakozó Európa történetét is nagymértékben befolyásolta. Augustus hosszú uralkodása már eleve forradalmian új volt, hiszen a királyok kora óta Rómában egyetlen személy sem birtokolta ilyen hosszú ideig a hatalmat. De nemcsak az uralkodás hossza, hanem annak módja is rendkívüli volt. Augustus egy hosszú, válságos és véres korszak, a köztársasági berendezkedés széttzilálódása és a polgárháborúk után volt képes stabilizálni az államot, miközben egy hosszán tartó fejlődés alapjait is sikeresen vetette meg. A *pax Augusta* évtizedei képesek voltak feledtetni, hogy a hatalmat milyen áldozatok árán ragadta magához a princeps. Nem elhanyagolható politikai és katonai teljesítményt nyújtott, amelyben nyilván közrejátszott, hogy szövetségeseit kiváló érzékkel választotta ki. Marcus Vipsanius Agrippa vagy Maecenas talentuma nagyban hozzájárult a szilárd hatalomgyakorláshoz. Augustust azonban minden sikere ellenére is körülvette valamiféle tartózkodás a kortársak és az utókor részéről egyaránt. Ennek nyilván több oka is lehetett. Nem növelte népszerűségét, hogy bizonyos területeken, például az állami kultuszok és a magánéleti erkölcs vonatkozásában, megpróbálta visszafordítani a folyamatokat. Magányát növelte, hogy családtagjai jelentős részében vagy családott, vagy eleve nem bízhatott, így az általa elképzelt nagy uralkodói dinasztia megvalósítása torzó maradt. Hatalmi ideológiája, a békére és a nyugodt építkezésre, gyarapodásra épülő politikája azonban igazodási pont maradt, miközben hűvös öntudata és fanyar humora távol tartotta attól, hogy tekintélye odavesszen. A későbbi császárok számára, még ha sok területen módosították is az általa lefektetett doktrínákat, cselekvésüket befolyásoló példaképpé vált. S ez nem csak az ókorra érvényes. Későbbi korok uralkodói közül is sokan tanultak az ő példájából. Rómát ő tette azzá, amilyennek ma leginkább látjuk: erős és látványosan hatalmas birodalomná, amelynek minden építőköve ezt a józan nagyra törekvést hivatott érzékeltetni. Középületek, utak, vízvezetékek épültek a *pax*

Augusta és a *principatus* sikerességének bizonyítékaként. E néhány ok is elegendő magyarázat tehát arra, miért érezte úgy az ókortudomány közössége, hogy méltó megemlékezni Augustusról halála évfordulóján.

Ennek jegyében az MTA Klasszika-filológiai Szakbizottsága támogatásával Havas László professzor már 2013 legvégén elkezdte a konferencia szervezését. A cél egy olyan nemzetközi konferencia volt, amelyen hazai és külföldi kutatók vesznek részt, s amely képes bemutatni egyfelől az Augustus-kor gazdagságát, másfelől az értelmezési, megközelítési irányok sokszínűségét. Végül az időközben elhunyt Havas László erőfeszítéseinek köszönhetően tizenhat külföldi professzort és fiatal kutatót hívtunk meg, akik mellé ugyanennyi magyar ókortudóst kértünk föl előadás megtartására. Külön örömünkre szolgált, hogy valamennyi hazai kutató az első hívó szóra elfogadta a felkérést, s így végül sikerült egy olyan programot összeállítani, amelyben a magyar klasszika-filológia és ókortörténet szinte valamennyi műhelye képviseltette magát (a magyar régészet reprezentatív Augustus-konferenciáját 2015 márciusában tartotta a Magyar Nemzeti Múzeumban). Az Eötvös

Loránd Tudományegyetem, a Debreceni, Pécsi, Szegedi Egyetem és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatói-kutatói mellett a Magyar Nemzeti Múzeum és a Szépművészeti Múzeum munkatársai is részt vettek – különféle formában – a konferencia sikeres megvalósításában. A 2014. szeptember 23. és 26. között Budapesten megtartott *Augustus 2000* konferencia a különféle intézmények példás és sikeres együttműködése révén jött létre, amelyet anyagilag a Magyar Tudományos Akadémia mellett a PPKE BTK, az ELTE BTK és a Nemzeti Múzeum támogatott. Az idegen nyelven elhangzott előadások szerkesztett változata az *Acta Antiqua* nemzetközi ókortudományi folyóirat 2015-ös évfolyamának tematikus Augustus-számában jelenik majd meg, a konferencián el nem hangzott tanulmányokkal kiegészülve.

Végül utólag is szeretném megköszönni az *Ókor* szerkesztőinek, hogy a konferenciáról szóló híradással segítették a konferencia szervezőinek munkáját, *hic et nunc* pedig azt, hogy két külföldi kolléga írásának magyarra fordításával közreadják a konferencia egy részének anyagát.

Takács László